

Tieto
Sote-tiedonhallinnan ohjaus

12.9.2024

Ohje potilastietojen kirjaamisesta sosiaalipalvelujen yhteydessä

Kohderyhmät

- Julkiset ja yksityiset sosiaalipalveluja tuottavat organisaatiot
- Kela/Kanta-palvelut

Voimassaoloaika

Ohje tulee voimaan heti ja on voimassa toistaiseksi.

Sisällys

1.	Ohjeen tarkoitus ja soveltamisala	2
2.	Sosiaalipalvelujen yhteydessä kirjattavia potilastietoja koskevat säädökset	3
3.	Potilasasiakirjat ja asiakkaan terveydentilaa koskevat tiedot sosiaalihuollon asiakasasiakirjoissa	6
4.	Potilastiedon kirjaaminen sosiaalihuollon erilaisissa toimintaympäristöissä	9
4.1.	Sosiaali- ja terveystalveluja toteuttavat yksityishenkilöt sekä yksityiset palveluntuottajat, joilla ei ole käytettävissään sähköistä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojärjestelmää	9
4.2.	Sosiaalipalveluja toteuttavat palveluyksiköt, joissa ei anneta terveystalveluja	10
4.3.	Sosiaali- ja terveystalveluja antavat palveluyksiköt	11
4.4.	Yhteenveto	13

1. Ohjeen tarkoitus ja soveltamisala

Ohjeen tarkoituksena on selventää sitä, miten vuoden 2024 alussa voimaan tullut laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (703/2023, myöhemmin asiakastietolaki) muutti sosiaalihuollon palveluntarjoajien velvollisuutta tallentaa potilastietoja. Aiemman lainsäädännön ja ohjeistuksen mukaan sosiaalihuollossa syntyneet potilastiedot pidettiin erillään terveydenhuollon potilastiedoista eikä niitä voinut tallentaa valtakunnalliseen asiakastietovarantoon. Vuoden 2024 alussa voimaan tulleen lainsäädännön mukaan kaikki potilasasiakirjat tallennetaan potilasrekisteriin ja valtakunnalliseen asiakastietovarantoon. Lain tarkoittama valtakunnallinen asiakastietovaranto sisältää sekä Potilastietovarannon että Sosiaalihuollon asiakastietovarannon.

Potilasasiakirjojen laatimiseksi tarvitaan potilastietojen käsittelyyn sertifioitu ja vaatimukset täyttävä tietojärjestelmä. Siksi on olennaista tietää, kenellä ja missä tilanteessa on velvollisuus kirjata potilastietoja. Tässä ohjeessa kuvataan, mitä potilastiedoista, potilasasiakirjoista ja niiden laatimisesta säädetään voimassa olevassa lainsäädännössä, ja missä määrin velvollisuus potilastietojen kirjaamiseen koskee myös sosiaalihuollon palveluntarjoajia.

Ohje on tarkoitettu sovellettavaksi sekä julkisen että yksityisen sosiaalihuollon organisaatioissa esimerkiksi,

- kun palveluyksikössä annetaan sosiaalipalvelujen lisäksi myös terveysterveyspalveluja,
- kun sosiaalipalvelujen antamiseen sisältyy asiakkaan terveydentilaan tai lääkehoitoon liittyviä tietotarpeita ja
- kun sosiaalipalvelujen antamisen yhteydessä syntyy terveydentilaa ja lääkehoitoa koskevia asiakastietoja.

Tämä ohje korvaa THL:n ohjeen 6/2013 Ohje sosiaalipalveluissa syntyvien potilastietojen käsittelystä.

Kirjaamista sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyössä ohjataan tämän lisäksi julkaisussa Opas sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (sähköinen julkaisu) sekä Kirjaaminen monialaisessa yhteistyössä -oppaassa (sähköinen julkaisu). Lääkehoidon toteuttamista sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioissa ohjeistetaan julkaisussa Turvallinen lääkehoito. Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen (STM:n julkaisuja 2021).

2. Sosiaalipalvelujen yhteydessä kirjattavia potilastietoja koskevat säädökset

Uudella asiakastietolailla kumottiin laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (784/2021) sekä sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annettu laki (254/2015). Myös STM:n asetukset potilasasiakirjoista (94/2022) ja käyttöoikeudesta asiakastietoon (825/2022) kumoutuivat lain voimaan tullessa. Asiakastietolakiin koottiin sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa koskevat pykälät myös sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetusta laista (812/2000, asiakaslaki) sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetusta laista (785/1992, potilaslaki).

Asiakastietolain 17 §:ssä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön velvollisuudesta kirjata asiakastietoja. Kirjaamisvelvollisuus on sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöillä ja palvelun antamiseen osallistuvilla avustavilla henkilöillä. Asiakasasiakirjoihin kirjataan asiakkaan palvelun ja potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan turvaamiseksi tarpeelliset ja riittävät tiedot.

Asiakastietolain 18 §:ssä säädetään, että sosiaalihuollon asiakasasiakirjat tallennetaan sosiaalihuollon asiakasrekisteriin ja potilasasiakirjat potilasrekisteriin, lukuun ottamatta lääkemääräyksiä ja muita lääkehoitoon liittyviä merkintöjä, jotka tallennetaan reseptikeskukseen. Säännöksellä pyrittiin muuttamaan käytäntöä, jossa sosiaalihuollon palvelun yhteydessä annettavan terveydenhuollon potilasasiakirjat tallennettiin sosiaalihuollon asiakasrekisterin osarekisteriin, ja tietojen luovuttaminen muuhun terveydenhuoltoon edellytti asiakkaan suostumusta (HE 246/2022, s. 79). Lain voimaantuloa koskevassa 101 §:ssä säädetään, että säännöstä potilasasiakirjojen tallentamisesta potilasrekisteriin sovelletaan myös ennen lain voimaantuloa sosiaalihuollossa laadittuihin potilasasiakirjoihin. Sosiaalipalvelujen järjestämisen ja toteuttamisen yhteydessä syntyvät potilasasiakirjat tallennetaan 102 §:ssä säädetyn siirtymäajan jälkeen potilasrekisteriin ja Potilastietovarantoon.

Reseptikeskuksen kehittämistyössä on tavoitteena, että myös sosiaalihuollossa voidaan tulevaisuudessa tallentaa lääkkeiden antoa koskevat kirjaukset reseptikeskukseen.

Asiakastietolaissa säädetään myös kirjaamisesta monialaisessa yhteistyössä (luku 7). Lain 46 §:ssä säädetään kirjaamisesta tilanteessa, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt antavat sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistä palvelua sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisessä toimintayksikössä. Tyypillisesti yhdessä toteutettavia yhteisiä palveluita ovat hallituksen esityksen (HE246/2022, s. 97) mukaan monet päihteiden käyttäjille tarkoitetut avo- ja laitoshuollot, kotihoito ja ympärivuorokautinen asuminen, joihin sisältyy sekä sosiaalihuoltolain että

Tieto
Sote-tiedonhallinnan ohjaus

12.9.2024

terveydenhuoltolain mukaista toimintaa. Pykälän mukaan yhteistyössä voidaan laatia yhteisiä asiakasasiakirjoja, jotka tallennetaan tarvittavassa laajuudessa sekä potilasrekisteriin että sosiaalihuollon asiakasrekisteriin. Asiakaskertomus tallennetaan sosiaalihuollon asiakasrekisteriin ja potilasasiakirjamerkinnät potilasrekisteriin.

Asiakastietolain 47 §:ssä säädetään asiakastietojen käsittelystä tilanteessa, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö antaa asiakkaalle sosiaali- ja terveystalveluja yhteistyössä. Tällöinkin on säännöksen mukaan mahdollista laatia yhteisiä asiakasasiakirjoja, jotka tallennetaan tarpeellisessa laajuudessa sekä sosiaalihuollon asiakasrekisteriin että potilasrekisteriin.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 2a §:ssä ja terveydenhuoltolain (1326/2010) 8a §:ssä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisistä palveluista. Pykälien mukaan yhteisissä palveluissa noudatetaan sosiaalihuollon säädöksiä, kun annettavat palvelut vastaavat sosiaalihuollon tuen tarpeisiin, ja terveydenhuollon säädöksiä, kun kyse on lääketieteellisen tarpeen mukaisen terveyden- ja sairaanhoidon antamisesta.

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan (STM 13/2024) mukaan kyse ei ole siitä, onko toiminta organisoitu sosiaali- vai terveydenhuollon toimintayksikköön, vaan "kysymys on terveydenhuollosta, jos henkilö saa palveluja lääketieteellisin perustein ja sosiaalihuollon palveluista silloin, kun palvelu perustuu sosiaalihuollon lainsäädännössä säädetyin edellytyksin arvioituun palvelutarpeeseen ja palvelun myöntämisen kriteereihin". Asiakkaalle voidaan soveltamisoppaan mukaan antaa sosiaali- ja terveystalveluja yhdessä ja samanaikaisesti, mutta palvelunantajan on tunnistettava, milloin toimitaan sosiaalihuollon ja milloin terveydenhuollon sääntelyn perusteella. Terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palvelut voivat harvoin korvata toisiaan, koska ne määräytyvät eri perusteilla ja niiden tarkoitus ja tavoitteet ovat erilaiset.

Tieto
Sote-tiedonhallinnan ohjaus

12.9.2024

Taulukko 1. Yhteenvedo asiakastietolain pykälistä, joilla vaikutus potilastietojen kirjaamiseen sosiaalipalvelujen yhteydessä

Asiakas-tietolain (703/2023) pykälä	Lyhyt kuvaus	Soveltaminen, kun sosiaalipalvelun yhteydessä kirjataan potilastietoa	Lisätietoa
17 §	Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön velvollisuus kirjata asiakastietoja	Kirjataan sosiaalipalvelujen yhteydessä annettavan terveystietopalvelun kannalta tarpeelliset ja riittävät tiedot.	STM 2024. Opas sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä. Luku 4.2
18 §	Potilasasiakirjojen tallentaminen potilasrekisteriin, lukuun ottamatta lääkemääräyksiä ja muita lääkehoitoon liittyviä merkintöjä, jotka tallennetaan reseptikeskukseen. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen tallentaminen sosiaalihuollon asiakasrekisteriin.	Silloin kun toteutetaan terveydenhuoltolain mukaista terveystietopalvelua, syntyy potilastietoa, joka tallennetaan Potilastietovarantoon. Sosiaalipalvelun yhteydessä syntyvä sosiaalihuollon asiakastieto tallennetaan Sosiaalihuollon asiakastietovarantoon	STM 2024. Opas sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä. Luku 4.3
46 §	Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt antavat sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistä palvelua sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisessä toimintayksikössä.	Esimerkkejä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisistä palveluista: päihteiden käyttäjille tarkoitetut avo- ja laitospalvelut, kotihoito ja ympärivuorokautinen asuminen. Voidaan laatia yhteisiä asiakasasiakirjoja, jotka tallennetaan tarpeellisessa laajuudessa sekä potilas- että sosiaalihuollon asiakasrekisteriin. Potilasasiakirjamerkinnot tallennetaan potilasrekisteriin.	STM 2024. Opas sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä. Luku 7.1
47 §	Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö antaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja yhteistyössä.	Sosiaali- ja terveydenhuollon tehdessä yhteistyötä, esimerkiksi pitämällä verkostoneuvotteluja, voidaan laatia yhteisiä asiakirjoja, jotka voidaan tarpeellisessa laajuudessa tallentaa sosiaalihuollon asiakasrekisteriin ja potilasrekisteriin.	

3. Potilasasiakirjat ja asiakkaan terveydentilaa koskevat tiedot sosiaalihuollon asiakasasiakirjoissa

Potilasasiakirja liittyy terveystalvelun antamiseen

Terveystalvelulla tarkoitetaan terveydentilan määrittämiseksi taikka terveyden palauttamiseksi tai ylläpitämiseksi tehtäviä toimenpiteitä, joita suorittaa terveydenhuollon ammattihenkilö **tai** joita suoritetaan terveydenhuollon toimintayksikössä (laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 741/2023).

Potilastiedolla tarkoitetaan asiakastietolaissa (3 §, kohta 7) sellaista asiakastietoa, joka

1. sisältyy potilasasiakirjaan tai muuhun terveydenhuollossa laadittuun asiakirjaan, **ja** joka
2. koskee potilaan terveydentilaa tai toimintakykyä tai hänen saamaansa terveystalvelua.

Potilasasiakirjoihin voi tehdä merkintöjä henkilö, joka

1. osallistuu potilaan terveystalvelun järjestämiseen tai toteuttamiseen, **ja**
2. on terveydenhuollon ammattihenkilö tai on saanut palveluntajan vastaavan johtajan kirjalliset ohjeet asiakastietojen käsittelystä ja noudatettavista menettelytavoista (asiakastietolain 25.1 §).

Sosiaalipalvelujen antamisen yhteydessä laadittava asiakirja on potilasasiakirja ja se on tallennettava potilasrekisteriin, jos kaikki alla mainitut ehdot täyttyvät.

1. asiakirja koskee henkilön terveydentilaa tai terveydenhuollon ammattihenkilön antamaa terveystalvelua,
2. asiakirjan laatinut henkilö on osallistunut sen terveystalvelun antamiseen, jota asiakirja koskee, **ja**
3. asiakirjan laatija on terveydenhuollon ammattihenkilö tai sellainen henkilöstön jäsen, joka on saanut potilasasiakirjan laatimiseen tarvittavat ohjeet.

Sosiaalihuollon asiakasasiakirja voi sisältää myös terveydentilaa koskevaa tietoa

Sosiaalihuollon asiakastiedolla tarkoitetaan asiakastietolaissa (3 §, 8 kohta) sellaista asiakastietoa, joka sisältyy sosiaalihuollon asiakasasiakirjaan ja muuhun sosiaalihuollossa laadittuun asiakirjaan, ja joka koskee sosiaalihuollon asiakkaan tuen tarvetta, hänen asiansa käsittelyä tai hänelle annettavaa sosiaalipalvelua.

Kaikki asiakkaan terveydentilaa koskevat tiedot eivät ole potilastietoja. Asiakkaan terveydentilaa koskevia tietoja käsitellään sosiaalihuollossa silloin, kun tieto on tarpeen sosiaalihuollon asian käsittelyssä tai sosiaalipalvelujen järjestämisessä ja

Tieto
Sote-tiedonhallinnan ohjaus

12.9.2024

toteuttamisessa. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin voi kirjata muun muassa asiakkaan terveydentilaa, diagnooseja ja lääkitystä koskevia tietoja siinä määrin, kuin niitä tarvitaan palvelutarpeiden arvioimisessa tai sosiaalipalvelujen järjestämiseen tai tuottamiseen liittyvissä tehtävissä. Sosiaalihuollon asiakkaan palvelutarpeen arviointia ja asiakkuuden suunnittelemista sekä sosiaalipalvelujen toteuttamista varten voidaan saada tietoja terveydenhuollosta. Kyse on aina sosiaalihuollon asiakastiedoista, kun asiakkaan terveydentilaa koskevia tietoja kirjataan sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin tai tietoja luovutetaan terveydenhuollosta sosiaalihuoltoon.

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen valtakunnallisesti yhtenäiset rakenteet on julkaistu Sosmeta-palvelussa. Useissa asiakirjarakenteissa on asiakkaan terveyttä ja sairauksia koskevia tietokenttiä, vaikka kyse ei ole potilastiedoista vaan sosiaalihuollon asiakastiedoista. Tietosisällöt koskevat esimerkiksi diagnooseja, lääkitystä ja asiakkaan terveydentilaa yleisesti osana asiakkaan kokonaistilannetta.

Esimerkkejä terveydentilaa ja lääkitystä koskevista tiedoista sosiaalihuollon asiakasasiakirjoissa:**1. Lapsiperheiden palvelujen asiakassuunnitelma:**

Tietokenttään "Kuvaus asiakkaan tilanteesta" voidaan kuvata vapaalla tekstillä asiakkaan nykytilannetta, joka voi sisältää tietoja myös asiakkaan terveydentilasta osana muuta kokonaistilannetta.

2. Iäkkäiden palvelutarpeen arvio:

Tietokenttään "Lääkitys" voidaan kirjata asiakkaan sellainen lääkitys, jolla on merkitys sosiaalihuollon toteuttamisen kannalta.

3. Huostaanottohakemus hallinto-oikeudelle:

Tietokenttään "Lapsen huostaanoton syy" kirjataan luokituksen avulla huostaanoton syitä. Syinä on muun muassa kasvatuksesta vastaavan henkilön sekä lapsen terveydentilaan liittyviä seikkoja.

4. Vammaispalvelujen asiakassuunnitelma ja palvelutarpeen arvio

Tietokokonaisuuteen "Terveydentila, vammat ja sairaudet" kirjataan vapaalla tekstillä tietoa asiakkaan terveydentilasta ja riskitiedoista ja luokituksella asiakkaan diagnoosista. Diagnoositieto voidaan kirjata, kun se on lääkärin määrittämä, se on todennettavissa luotettavasta lähteestä kuten lääkärin lausunnosta ja sen kirjaaminen on välttämätöntä asiakkaan saaman palvelun kannalta. Riskitietoina kirjataan tiedot, joiden huomiotta jättäminen voi aiheuttaa riskin asiakkaan tai henkilökunnan terveydelle tai ympäristölle tai joilla ilmaistaan asiakasta hoitaville henkilöille, että asiakasta täytyy mahdollisesti hoitaa poikkeavalla tavalla. Kenttään voidaan kirjata esimerkiksi tiedot asiakkaan vakavista allergioista.

4. Potilastiedon kirjaaminen sosiaalihuollon erilaisissa toimintaympäristöissä

4.1. Sosiaali- ja terveyspalveluja toteuttavat yksityishenkilöt sekä yksityiset palveluntuottajat, joilla ei ole käytettävissään sähköistä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojärjestelmää

Esimerkkejä sosiaalipalveluista, joita voidaan toteuttaa yksityishenkilön avulla

1. henkilökohtainen apu
2. perhehoito
3. tukisuhdetoiminta
4. omaishoito
5. sijaishoito

Esimerkkejä sosiaalipalveluista, joiden yhteydessä voidaan antaa myös terveyspalvelua ja joita voivat toteuttaa pienet yksityiset palveluntuottajat tai ammatinharjoittajat ja joilla ei ole käytössään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojärjestelmää

1. ammatillinen perhehoito
2. lapsiperheen kotipalvelu
3. kotihoito
4. henkilökohtainen apu
5. vammaisten työtoiminta

Sosiaalipalvelua toteuttava yksityishenkilö voi olla esimerkiksi hyvinvointialueen kanssa toimeksiantosopimuksen tehnyt tukihenkilö tai henkilökohtaisena avustajana toimiva henkilö, jonka palkkakustannukset hyvinvointialue korvaa vammaispalvelulain (675/2023) perusteella työntelijänä toimivalle vammaiselle asiakkaalle. Sosiaalipalvelua toteuttavaa yksityishenkilöä ei rinnasteta palveluntuottajaan.

Sosiaalipalvelua toteuttavalla yksityishenkilöllä ei ole kirjaamisvelvoitetta eikä velvollisuutta liittyä Kanta-palveluihin kuuluvaan asiakastietovarantoon. Toimeksiantosopimuksessa voidaan kuitenkin sopia siitä, miten yksityishenkilö raportoi antamastaan palvelusta palvelunjärjestäjälle. Raportoitavat tiedot voivat sisältää myös tietoja asiakkaan terveydentilasta ja lääkehoidosta. Silloin kun yksityishenkilö toteuttaa sosiaalipalvelua, ei hänen katsota toteuttavan samalla terveyspalvelua, koska terveydenhuollossa ei ole yksityishenkilön avulla annettavia terveyspalveluja.

Sosiaali- ja terveystalveluja voi tuottaa sopimuksen perusteella hyvinvointialueen lukuun yksityinen palveluntuottaja tai ammatinharjoittaja, joka on rekisteröitynyt Soteriin palveluntuottajaksi. Yksityisillä sosiaali- ja terveystalveluja toteuttavilla palveluntuottajilla on asiakastietolain 17 §:n mukainen kirjaamisvelvollisuus. Jos pienellä yksityisellä palveluntuottajalla tai ammatinharjoittajalla ei ole käytettävissään sähköistä asiakas- ja potilastietojärjestelmää, ei sillä ole liittymisvelvoitetta valtakunnalliseen asiakastietovarantoon (asiakastietolaki 67 §). Hyvinvointialueen ja palveluntuottajan välisessä sopimuksessa määritellään, miten sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedot toimitetaan hyvinvointialueen asiakasrekistereihin.

4.2. Sosiaalipalveluja toteuttavat palveluyksiköt, joissa ei anneta terveystalveluja

Esimerkkejä sosiaalipalveluista, joiden osana ei anneta terveystalveluja, ja joissa lääkehoito ei ole osana perustyötä

1. vammaisten henkilöiden työtoiminta
2. kuntouttava työtoiminta
3. perhetyö
4. tehostettu perhetyö
5. sosiaalinen kuntoutus

Palvelunantajan on liityttävä Kanta-palveluihin kuuluvan asiakastietovarannon käyttäjäksi. Liittymisvelvoite koskee myös niitä julkisen lukuun toimivia yksityisiä palvelunantajia, joilla on käytettävissään sosiaalihuollon asiakastietojen käsittelyyn tarkoitettu tietojärjestelmä.

Lisätietoa:

[Liittymismallit](#)

Sosiaalipalvelun toteuttamisen yhteydessä voi syntyä myös asiakkaan terveydentilaa koskevia tietoja, jotka liittyvät itse- ja omahoitoa vastaaviin toimenpiteisiin. Kyse ei ole terveystalveluista eikä itse- ja omahoitoon liittyvissä tilanteissa synny potilastietoa. Esimerkkejä itse- ja omahoitoa vastaavista toimenpiteistä voivat olla esimerkiksi flunssan hoitaminen, kuumeen mittaaminen tai lääkkeen antaminen. Itse- ja omahoitoa vastaavilla toiminnoilla tarkoitetaan siis asiakkaan teknistä avustamista toimenpiteen tekemisessä tai lääkkeen ottamisessa tilanteissa, joissa asiakas ei kykene esimerkiksi toimintakyvyn rajoitteen vuoksi suoriutumaan itsenäisesti toimenpiteestä. Itse- ja omahoitoa vastaavissa toiminnossa syntyvä tieto kirjataan tarvittaessa sosiaalihuollon asiakastietoina asiakastietojärjestelmään ja tallennetaan Sosiaalihuollon asiakastietovarantoon.

Tieto
Sote-tiedonhallinnan ohjaus

12.9.2024

Jos asiakas tarvitsee terveystalvaelua ja muuta kuin itse- ja omahoitoon verrattavaa lääkehoitoa, ne voidaan toteuttaa yhteistyössä esimerkiksi kotihoidon kanssa. Kun terveystalvaelu ja siihen liittyvä lääkehoito toteutetaan terveystalvaeluna, kuten kotihoidon yhteydessä annettavana kotisairaanhoidona, terveydentilaa ja lääkitystä koskevat tiedot kirjataan potilastietoina potilastietojärjestelmään ja tallennetaan Potilastietovarantoon.

4.3. Sosiaali- ja terveystalvaeluja antavat palveluyksiköt

Esimerkkejä sosiaalipalveluista, joiden yhteydessä annetaan terveystalvaeluja:

1. Kotihoito, joka sisältää terveydenhuoltolain 25 §:n mukaiset kotisairaanhoidon tehtävät
2. Kasvatus- ja perheneuvonta, jos sosiaalihuoltolain 26 §:n mukaisen kasvatus- ja perheneuvonnan lisäksi toimintayksikössä on päätetty antaa myös terveydenhuoltolain mukaista palvelua, esimerkiksi perusterveydenhuollon lasten/nuorten mielenterveystalvaelua
3. Päihdepalvelu, jossa hoidon tarpeen arviointi, hoidon toteutus sekä sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi ja järjestettävät palvelut sovitetaan yhteen siten, että päihde- ja riippuvuushäiriöiden ja muiden terveysongelmien tutkimukset, taudinmääritys, hoidon suunnittelu, hoito ja lääkinnällinen kuntoutus toteutetaan terveydenhuoltolain säännösten mukaisesti
4. Sosiaalihuoltolain mukainen laitospalvelu
5. Ympäri vuorokautinen palveluasuminen, jossa yksilölliseen ohjaukseen, hoivaan ja hoitoon liittyen annetaan lääkärin määräämiä lääkkeitä

Kun sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö toteuttaa sosiaali- ja terveystalvaelua yhdessä ja ammattihenkilö toteuttaa terveydenhuoltolain mukaisia toimenpiteitä, syntyy potilastietoa. Kun ammattihenkilö toteuttaa sosiaalihuoltolain tai muun sosiaalihuollon erityislain mukaista sosiaalipalvelua, syntyy sosiaalihuollon asiakastietoa. Joissain tilanteissa sama henkilö, esimerkiksi kotihoidossa työskentelevä lähihoitaja, voi toteuttaa palvelua näiden eri lakien mukaisesti ja tällöin hän kirjaa sekä sosiaalihuollon asiakastietoa että potilastietoa.

Esimerkkejä:

Lastensuojelun palveluyksikössä annetaan sosiaalihuoltolain mukaista laitospalvelua. Laitospalveluun kuuluu lähes aina asiakkaiden tukemista itse- ja omahoitoa vastaavissa toimenpiteissä, jolloin kyse ei ole terveystalvaelusta riippumatta siitä, työskenteleekö yksikössä sosionomien lisäksi esimerkiksi sairaanhoitajia. Jos sairaanhoitaja antaa laitospalvelun asiakkaille terveystalvaelua, syntyy potilastietoja, jotka tulee kirjata potilasasiakirjoihin ja tallentaa Potilastietovarantoon.

Tieto
Sote-tiedonhallinnan ohjaus

12.9.2024

Ympärivuorokautisen palveluasumisen palveluyksikössä annetaan sekä sosiaalihuollon asumispalvelua että terveyspalvelua. Myös yksikössä työskentelevä sosiaalihuollon ammattihenkilö voi osallistua terveyspalvelun antamiseen ja laatia potilasasiakirjoja, jos hän on saanut vastaavan johtajan kirjalliset ohjeet asiakastietojen käsittelystä ja noudatettavista menettelytavoista.

Sosiaalipalvelujen yhteydessä syntyvien potilastiedon tallentaminen Potilastietovarantoon

Potilastietojen tallentaminen Potilastietovarantoon edellyttää, että organisaatio on THL:n ylläpitämässä Sote-organisaatiorekisterissä merkitty sosiaalihuollon toimintayksikön lisäksi terveydenhuollon toimintayksiköksi. Yksityisillä organisaatioilla tämä tieto saadaan Valviran ylläpitämästä palveluntuottajarekisteristä (Soteri). Potilastietovarannon toiminnallisissa määrittelyissä (luku 2.5 Organisaatiotiedot potilastiedon arkistossa) on kuvattu organisaatiotietojen käsittelyä Potilastietovarannossa. Sosiaalipalvelujen yhteydessä tuotetuissa terveyspalveluissa syntyneet potilasasiakirjat muodostavat organisaation erillisen potilastietojen rekisterin (yksityinen toimija) tai ne ovat osa kunkin hyvinvointialueen potilasrekisteriä. Tuotettuja terveyspalveluita voi olla laajasti eri toimialoilta, ja niitä voivat olla mm. lääkäripalvelut, fysioterapia, toimintaterapia, puheterapia, psykologi-/psykoterapiapalvelu, jalkojenhoito tai suun terveydenhuollon palvelut.

Potilastietovarantoon tallentaminen edellyttää Kanta-palvelujen Potilastietovarannon käyttöönottoa. Käyttöönotto edellyttää, että toimintayksikön käytössä on Potilastietovarannon määrittelyt täyttävä Kanta-yhteensopiva tietojärjestelmä. Lisäksi toimintayksikön tai palvelunantajan on oltava rekisteröityneenä Valviran palveluntuottajarekisteriin (Soteri).

Lisätietoa:

[Potilastietovarannon määrittelyt \(kanta.fi\)](#)

[Potilastietovarannon toiminnalliset määrittelyt \(sähköinen julkaisu\)](#)

[Potilastietovarannon käyttöönotto \(kanta.fi\)](#)

Terveydenhuollon tietorakenteet Potilastietovarannossa

Kun sosiaali- ja terveyspalveluja tuotetaan yhdessä, on ammattihenkilöiden kirjattava potilastiedot terveydenhuollon kirjaamisen ohjeistuksen mukaisesti. Kirjaamisessa käytetään terveydenhuoltoon määriteltäviä tietorakenteita. Tämä edellyttää sellaisen tietojärjestelmän käyttöönottoa, jolla potilastietojen kirjaaminen kansallisin rakentein ja tallentaminen Potilastietovarantoon onnistuu. Tulee huomioida, että terveydenhuollossa on yleisten rakenteiden lisäksi myös ammattialakohtaisia tietorakenteita, joiden käyttö kyseisen toimialan kirjauksissa on pakollista.

Tallennettujen potilastietojen hyödyntäminen muissa terveydenhuollon organisaatioissa on mahdollista vain silloin, kun käytetään kansallisia tietorakenteita. Samoin terveydenhuollon velvoittavat tilasto- ja rekisteritiedonkeruut, ja tallennetun potilastiedon mahdollinen toissijainen käyttö (mm. raportointi-, seuranta- ja tutkimuskäyttö) edellyttää yhtenäisiä terveydenhuollon tietorakenteita.

Sosiaalihuollon palveluissa toimivien terveydenhuollon ammattihenkilöiden tulee tutustua oman työnsä velvoitteiden mukaisesti paitsi kirjaamisen ohjeistukseen myös Potilastietovarannon toimintamalleihin. Huomioon tulee ottaa myös, että sosiaali- ja terveydenhuollon tietorakenteissa ja kirjaamisessa on toimintamallieroja, jotka koskevat alaikäisen puolesta asiointia ja alaikäisen oikeutta hallita asiakas- ja potilastietojaan.

Lisätietoa:[Terveystietojen kirjaamisohjeet \(thl.fi\)](https://thl.fi/terveydenhuollon-kirjaamisohjeet)[Toimintamallit terveydenhuollossa \(thl.fi\)](https://thl.fi/toimintamallit-terveydenhuollossa)[Kanta lääkityslista \(kanta.fi\)](https://kanta.fi/laakityyslista)[Puolesta-asiointi \(thl.fi\)](https://thl.fi/puolesta-asiointi)**Potilastietojen tallentaminen ostopalvelutilanteissa**

Hankittaessa palveluita ostopalveluina tai palvelusetelillä, on palvelun tuottamisen yhteydessä syntyneet potilasasiakirjat liitettävä palvelusetelilain (569/2009) mukaisesti palvelunjärjestäjän rekisteriin. Asiakastietolaki tarkentaa vaatimusta edellyttäen myös palveluntuottajan tuottamien asiakirjojen tallentamista Potilastietovarantoon. Ostopalveluna voidaan tuottaa laajasti terveydenhuollon palveluita eri toimialoilla. Terveydenhuollon palveluiden tuottajilla tulee olla käytössään tietojärjestelmä, jolla voidaan kirjata toimialan kansallisten tietorakenteiden mukaisesti.

Toisen palvelunantajan rekisteriin tallentamiseen suositellaan ensisijaisesti ottamaan käyttöön Kanta-palvelujen Ostopalvelu-toiminnallisuus. Mikäli järjestäjän rekisteriin tallentamisen velvoite täytetään muuten kuin ostopalveluvaltuutuslomaketta hyödyntäen, järjestäjän ja tuottajan tulee sopia toimintatavasta.

Lisätietoa:[Ostopalvelun valtuutus \(kanta.fi\)](https://kanta.fi/ostopalvelun-valtuutus) ja[Potilastietovarannon toimintamallit \(sähköinen julkaisu\), luku 15 Ostopalvelun valtuutus](#)**4.4. Yhteenveto**

Potilastietoa syntyy terveystietojen antamisen yhteydessä, mutta niiden syntymiseen vaikuttaa myös sosiaalihuollon toimintaympäristö, jossa mahdollista terveystietoa annetaan (Taulukko 2). Yksityishenkilöllä ei ole veloitetta kirjata sosiaalihuollon

Tieto
Sote-tiedonhallinnan ohjaus

12.9.2024

asiakastietoja eikä hänen katsota myöskään antavan terveyspalveluja, joista tulisi kirjata potilastietoa (ks. luku 4.1). Sosiaali- ja terveyspalveluja toteuttavilla yksityisillä palveluntuottajilla, joilla ei ole käytettävissään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojärjestelmää, ei ole velvollisuutta liittyä Kanta-palveluihin eikä niin ikään ole velvoitetta tallentaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoa Sosiaalihuollon asiakastietovarantoon ja Potilastietovarantoon (luku 4.1). On myös olemassa sosiaalipalveluja toteuttavia yksiköitä, jotka eivät anna terveyspalveluja, jolloin ei synny potilastietoa (ks. luku 4.2). Ainoastaan sellaiset toimintayksiköt, joissa annetaan sekä sosiaalihuoltolain ja muiden sosiaalihuollon erityislakien mukaisia sosiaalipalveluja että terveydenhuoltolain mukaisia terveyspalveluja, syntyy sosiaalihuollon asiakastiedon lisäksi terveydenhuollon potilastietoa (ks. luku 4.3).

Taulukko 2. Yhteenveto potilastiedon kirjaamisesta sosiaalipalvelun antamisen yhteydessä.

Tämän ohjeen luku	Sosiaalihuollon toimintaympäristö	Kirjaamis-velvollisuus	Velvollisuus liittyä Kanta-palveluihin	Voi toteuttaa sosiaalipalvelun yhteydessä terveyspalvelua	Velvollisuus tallentaa potilastietoja Kantaan
4.1	Yksityishenkilöiden toteuttamat sosiaalipalvelut	Ei	Ei	Ei	Ei
4.1	Sosiaalipalveluja toteuttavat yksityiset palveluntuottajat, joilla ei ole käytettävissään asiakastietojärjestelmää	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei
4.2	Sosiaalipalveluja toteuttavat yksiköt, joissa ei anneta terveyspalveluja	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei
4.3	Sosiaali- ja terveyspalveluja antavat yksiköt	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä

5. Allekirjoitukset

Niina Haake
yksikönpäällikkö

Sirpa Soini
osastonjohtaja

Tieto
Sote-tiedonhallinnan ohjaus

12.9.2024

Tiedoksi

- Hyvinvointialueet
- Hyvinvointialojen liitto Hali ry
- Kela / Kanta-palvelut
- Sosiaali- ja terveysministeriö
- Viestintävirasto / Traficom
- Valvira

Soveltuva lainsäädäntö

- [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä \(703/2023\)](#)
- [Sosiaalihuoltolaki \(1301/2014\)](#)
- [Terveysihuoltolaki \(1326/2010\)](#)
- [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä \(569/2009\)](#)
- [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista \(812/2000\)](#)
- [Laki potilaan asemasta ja oikeuksista \(785/1992\)](#)
- [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta \(741/2023\)](#)
- [Vammaispalvelulaki \(675/2023\)](#)
- [HE 246/2022](#)

Viitattut lähteet

- [Opas sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä \(sähköinen julkaisu\)](#)
- [Kirjaaminen monialaisessa yhteistyössä -oppaassa \(sähköinen julkaisu\)](#)
- [Turvallinen lääkehoito. Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen \(STM:n julkaisuja 2021\)](#)
- [Sosiaalihuoltolain soveltamisopas \(STM 13/2024\)](#)
- [Potilastiedon arkiston toiminnalliset vaatimukset sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmille \(sähköinen julkaisu\)](#)
- [Potilastietovarannon määrittelyt \(kanta.fi\)](#)